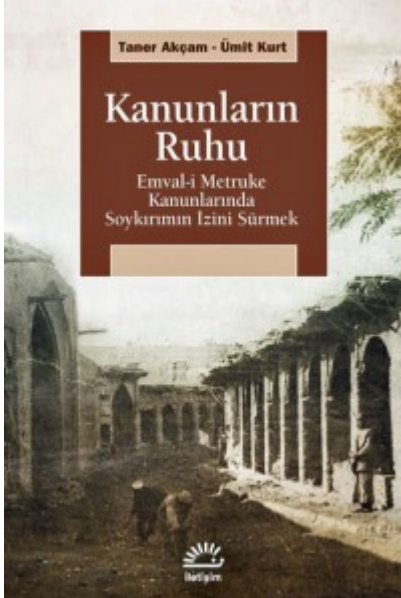

Taner Akçam: Türkiye Cumhuriyeti'nin sırrı bu kanunlarda

Posted on 11/12/2013

Taner Akçam'ın öğrencisi Ümit Kurt ile birlikte yazdığı Kanunların Ruhü - Emval-i Metruke Kanunlarında Soykırımın İzini Sürmek, İletişim Yayınları'ndan çıktı. Pek çok sarsıcı bilinmeyi ortaya çıkaran kitap üzerine Yalçın Ergündoğan, sığağı sığağına Taner Akçam ile konuştu.

Yalçın Ergündoğan: Kanunların Ruhü adlı yeni bir çalışman şu günlerde İletişim Yayınları'ndan çıktı. Şöyle bir göz atınca bile, kitapta gene pek çok bilinmeyenin gün ışığına çıkarıldığı anlaşılıyor. Bir de bu kez kitap, ortak bir çalışma. Kitabı bize biraz tanıtır mısın?

Taner Akçam: Kanunların Ruhü kitabını öğrencim Ümit Kurt ile birlikte yayınladık. Zaten onun, Emval-i Metruke ile ilgili kanun ve kararnameleri bir araya toplaması, özetlemesi olmasaydı bu kitap çıkmazdı. Ümit, Antep üzerine çalışıyor. Cevabını aradığı sorulardan bir tanesi, 1915 yılında Antep'te Ermenilere ait mal varlıklarına ne olduğu... Bu nedenle Emval-i Metruke kanunlarını çok iyi bilmesi gerekiyordu. Bir yıl boyunca bulabildiğimiz her kanun ve kararnameyi okuduk, anlamaya ve yorumlamaya çalıştık.

Bu kanun ve kararnamelerin dili çok ağıdalı, anlamak mümkün değil. Örneğin, Lozan

Antlaşması'nın yürürlüğe gireceği 6 Ağustos 1924 tarihinden 15 gün kadar önce, 20 Temmuz 1924 tarihinde, Lozan'a uyum çerçevesinde yayınlanan 711 numaralı bir kararname var. Abartısız söylüyorum, galiba en az yüz defa okumuşuzdur, önceki ve sonraki kararnamelerle kıyaslayarak. Zaten çalışma sırasında fark ettik ki, kimse bu kanun ve kararnameleri doğru okumamış ve kimse de bilmiyor. Oysa Cumhuriyet'imizin sırrı bu kanunlarda yatıyor...

Ben 2008'de İletişim Yayınlarından çıkan Ermeni Meselesi Hallolunmuştur kitabımdan bu yana Emval-i Metrukeler üzerinde çalışıyordum. Konuya özel bir ilgi duymamın nedeni de, İttihatçıların insanlara göstermedikleri özeni, Ermeni malları konusunda göstermiş olduğunu fark etmiş olmamdı.

Ermeni meselesi konusunda bunca çalışma yapmış olmana rağmen, galiba sen bile kitabı yazarken bilmediğin pek çok şey öğrendin, sohbetimizdeki ifadelerinden onu çıkarıyorum. Bilmem yanılıyor muyum?

Hayır, kesinlikle yanılmıyorsun. Aslında öğrendiklerim benim için de şok edici şeyler. Çok şeyi bir nevi "yüzüm kızararak" öğrendim. Kitabı okuyunca, şaşıracağınız, hayret edeceğiniz bilgiler var. "Böyle şeyler de mi olmuş" diye soracağınız ve "Bunları niçin bilmiyorduk, niye, nasıl bizden sakladılar" diye belki öfkeleneyeceğiniz şeyler... Sadece kendi 'cahilliğimiz' değil sorun, bu bilgilerin bizden saklanmış olması daha önemli. Sonuçta, bu devlette, bu bürokraside birilerinin bunları bildiklerini de anlıyorsunuz. O zaman ne kadar zavallı bir durumda olduğunuzu görüyor, hissediyorsunuz. Demek ki, diyorsunuz, bu devlet tüm bunları bilerek yıllarca bizimle alay etti.

Sana yaşadığım bu şoka ilişkin bir örneği anlatayım. Amerika'ya 1999'da ilk geldiğimde, Ermeniler bana gelip "Türkiye'ye gidersek bizi tutuklamazlar değil mi?" diye soruyordu. Ben de 'eski, hızlı bir Türk solcusu', olarak "Aptal mı bu insanlar, şu sordukları soruya bak" diyordum. "Yok kardeşim" diye kısa sert cevap veriyordum, "bir şey olmaz, bak ben bile

gidip geliyorum". Cevap olarak diyorlardı ki, "Aman ismimizden Ermeni olduğumuzu anlarlar, tutuklarlar." Ben gene, "Ya süphanallah" çekip içimden "bunlar gerçekten şaşkın yahu" diyordum. Sonra da, "Sen nerede doğdun, Amerika'da... Türkiye'de bir suçun var mı? Yok, O zaman niye gidemeyesin, kardeşim" diyordum, yarı kızarak. "Korkma git, bir şey olmaz..."

Kitabı yazarken, yüzüm kızararak, benim haksız, bu soruları soranların haklı olduğunu gördüm, öğrendim. Elbette şimdi isteyen Ermeni gidebilir Türkiye'ye. Ama 1920'lerde dönene gerçekten böyle davranmışlar. Girişler yasaklanmış, normal pasaport ile gelenler sınırda tutuklanmış. Üstelik bunları hepsinin kanunu var: 1918 Pasaport Kanunu ve 1924 Sey-ü Sefer Talimatnamesi.

Hatta bu yetmemiş, 1920'lerde dönemin Birleşmiş Milletler'i olan Milletler Cemiyeti'nin mülteciler için çıkarttığı özel pasaportlarla seyahat edenleri de sokmamışlar ülkeye.

Bugün, siyasî nedenlerle yurt dışına çıkmış olan mülteciler bilir. Gittikleri ülkede sığınmaya başvururlar, sığınmaları kabul edilince iltica pasaportu verilir ve bu pasaportla istedikleri gibi seyahat ederler. Hatta birçok ülkeye vize bile almalarına gerek yoktur bu pasaportlarla. Bu pasaportların hikâyesi 1917 Ekim Devrimi'ne ve Ermeni soykırımına kadar geri gider. Önce Bolşevik devriminden kaçan Ruslar, sonra Ermeniler uluslararası düzeyde tanınan mülteci sıfatına kavuşur ve seyahatleri için kendilerine 'Nansen Pasaportu' olarak bilinen özel seyahat belgeleri verilir. Türkiye, 1938'de Pasaport Kanunu'nda yaptığı düzenlemelerle bu pasaport sahiplerinin de ülkeye girişini yasaklar. Yani sürgün ve ölümlerden sağ kalıp binlerce yıldır yaşadıkları topraklara dönmek isteyen Ermenilerin suratlarına kapatılmış tüm kapılar. Bilmiyoruz tüm bunları.

Peki niye istemiyorlar bu insanların gelmesini?

Sorunun cevabı Lozan'ın bilinmeyen tarihinde gizli. Lozan'da Türkiye Ermenilerin mallarını

kendilerine geri vermeyi kabul eder. Hem de en az 5-6 ayrı madde ile. Lozan'a göre, antlaşmanın yürürlüğe gireceği 6 Ağustos 1924 tarihi itibarıyla malının başında olacak her Ermeni'ye veya mirasçısına emval-i metrukenin geri verilmesi gerekiyordu. 28 Mayıs 1928'de yapılan değişiklikle de malın değil, değerinin ödenmesi kabul edilecektir. Eğer Ermeniler gelirlerse mallarını geri alabileceklerdi. Amaç bunu engellemek. Nitekim, bu haktan yararlanıp dönmek isteyenler olur. Bunlar sınırda hiçbir gerekçe göstermeden tutuklanır ve geri gönderilir. Rüşvet verip girmeyi başaranlar ise hükümet krizine yol açar. Türkiye 1924 yılında bu rüşvet skandallarıyla çalkalanır. Sebebi de 3-4 Ermeni'nin gelip mallarını geri istemesidir.

İşin bir de yüz kızartıcı tarafı var: Lozan görüşmeleri sırasında Türkiye Hıristiyanların mallarına el koymakla suçlanıyor. Bunun üzerine Türk Hükümeti, Lozan'a yolladığı cevap yazılarında mealen, "Haşa böyle bir niyetimiz yok, biz sadece kayıp ve firarda olan vatandaşlarımızın mallarının başına bir iş gelmesin diye, malları onların adına koruma altına alıyoruz" diyor. Çünkü "Evet, el koyuyoruz" deseler, hırsız durumuna düşecekler.

Ama sonra, "mallarını koruyoruz" dedikleri vatandaşlar gelip "ver malımı" diyecekleri için, kapılar yüzlerine kapatılıyor. Yani devlet hırsızlık yaptığını bile bile hırsızlık yapıyor. Böyle yüz kızartıcı bir suçu bilerek işleyen bir devletin vatandaşlarıyız biz. Ermeni soykırımı nedeniyle bu denli gürültü koparmalarını ben daha iyi anlıyorum şimdi. Çünkü konu kendi ahlaksızlıklarını da ortaya çıkartıyor.

Bu konu Lozan'da görüşülmüş mü yani?

Evet, bilmediğimiz bir hikâye de bu. Lozan'da konu birçok defa ele alındı ve her seferinde Türkiye emval-i metrukeleri sahiplerine (eğer hayattalarsa veya mirasçısı varsa) iade etmeyi kabul etti.

Konu Lozan'da dört ayrı biçimde ele alındı. Burada sadece iki tanesini sayayım. Birincisi,

'Siyasal Hükümler' başlıklı I. Bölüm II. Kesimde 30. ve 36. maddelerde yer alan 'Uyrukluk' ile ilgili hükümler; ikincisi 'Ekonomik Hükümler' başlıklı III. Bölümde, 65. ve 72. maddeler arasındaki 'Mallar, Haklar ve Çıkarlar' ile ilgili hükümler. Ortaya çıkan sorunların çözülebilmesi için, 65-72 maddelere göre, Karma Hakem Mahkemesi kurulması kararlaştırıldı. Bu mahkemelerin görev ve çalışma koşulları, III. Bölüm V. Kesimde 'Hakemlik Karma Mahkemesi' başlığı altında 92. ve 98. maddeler ile düzenlendi. Bu mahkemelere başvurup malını almayı başaran Ermeniler de vardır.

Burada ayrıntısına giremeyeceğim, ama şu kadarını söyleyeyim. Örneğin, Lozan Antlaşması'nın 58. maddesine göre Paris'te kurulan bir komisyon, Ağustos 1914 tarihi öncesi İngiliz, Fransız ve İtalyan vatandaşı olmuş Ermenilere tehcir ve öldürmeler nedeniyle tazminat ödedi. Yani soykırımdan dolayı tazminat ödenmesi, Lozan Antlaşması'nın bir sonucu olarak 1923 sonrası gündeme geldi. Bu Ermenilere, öldürülen her kadın ve her çocuk için belli bir ödeme yapıldı. Daha bunun gibi bilmediğimiz, bizden saklanan neler neler var.

Rahmetli Hrant'ın 2005 yılında Neşe Düzel'e söyledikleriyle bitirmek isterim konuyu: "Ermeni mülkleri meselesi hakikaten Türkiye'nin şu anda geleceğe ilişkin en öcü konusu, en korkunç konusudur. Zaten bu ülkede ölenlerden ziyade kalanlar üzerine konuşmak daha zor."

Neşe Düzel'in "Niye" sorusuna ise şu cevabı veriyor Hrant o röportajda, "Çünkü inanılmaz haksızlıklar ortaya çıkacak. 'Ermenilerden kalan mallar kimlere paylaştırıldı, neler, kimler ne oldu?' diye sorulsa, bu çok büyük sarsıntı yaratır. Çünkü ülkeye belletilmiş bir tarih çökecektir. Eğer bu tarih yanlış anlatıldıysa, o zaman başka şeyler de yanlış anlatılmıştır düşüncesi topluma yayılacak. Türkiye'de önemli bir dönüşüm olacak."

Benim tek ümidim kitabın böyle bir tartışmayı başlatması.

Kaynak: altust.org

Kanunların Ruhu, Emval-i Metruke Kanunlarında Soykırımın İzini Sürmek, Taner Akçam -
Ümit Kurt, İletişim Yayınları, 2012.